

СЕКЦІЯ «СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ»

УДК 336.276:005

Дубовик О.Ю.¹, Садчикова О.О.²

¹ доцент Одеського національного економічного університету

² студентка гр. 42 ф-ту фінансів та банківської справи Одеського національного економічного університету

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМ БОРГОМ

Одним з ключових показників успішності податкової політики країни є рівень добровільної сплати податків і зборів громадянами та суб'єктами господарювання. Проблеми, пов'язані з недоотриманням значної частини доходів бюджету, особливо податкових надходжень, які є основним джерелом фінансування державних витрат, можуть призвести до зростання податкового боргу.

Після закінчення воєнного стану в Україні виникне потреба відновлення економіки, і це також відобразиться на стратегії управління податковим боргом. Для цього може бути корисним вивчення світової практики в цій галузі, оскільки проблема податкового боргу є загальною для багатьох країн світу, незалежно від їхньої економічної моделі, географічного розташування та рівня розвитку.



Рис. 1. Частка податкового боргу у ВВП деяких країн світу в 2012-2021 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [1, 2].

Так, для більшості країн частка податкового боргу у ВВП становила менше 0,1 % за всі досліджувані роки, а максимальною вона є для Японії — від 0,2 до 0,43 % (рис. 1), тоді як в Україні вона за останні 10 років перевищила 2 %. За підсумками 2022 року частка податкового боргу у ВВП України досягла рівня у 2,81 %. Причиною чому першочергово стало вторгнення російських військ на територію нашої держави та занепад економіки [3].

Багато податкових відомств у світі використовують різні стратегії для управління податковим боргом. Окрім ризикоорієнтованого підходу, розвинені країни застосовують такі методи:

- диференціація платників дозволяє враховувати індивідуальні обставини, які спричиняють податковий борг, і розробляти спеціальні заходи для його врегулювання;
- системи раннього реагування допомагають передбачити можливість виникнення податкового боргу та запобігти йому завчасно, шляхом ефективного моніторингу та співпраці з платниками;
- аутсорсинг податкових зобов'язань.

Так, у Великобританії для боротьби з податковим боргом використовуються різні методи. У країні перевіряють декларації та облікові записи платників податків, щоб виявити недоїмки та порушення. Також є програми для розстрочки податкового боргу та застосовуються судові заходи, включаючи виконавчі накази та арешти майна, якщо платник відмовляється виконувати свої обов'язки.

Незважаючи на відносно вищий, у порівнянні з іншими країнами, що досліджувалися, рівень податкового боргу, можна вважати, що до країн, які не мають істотних проблем у сфері своєчасної сплати податків, належить і Японія, оскільки рівень її податкового боргу все одно залишається низьким (менше 0,35 % від ВВП). Це можна пояснити не лише історично сформованою традицією законслухняності, але й особливою культурною специфікою нації. Японці завжди докладають великих зусиль, щоб вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання перед державою. Крім того, Японія славиться своєю детально розробленою законодавчою базою, яка допомагає врегулювати процес сплати податків та уникнути непорозумінь між платниками та податковими органами.

У боротьбі з несвоєчасною сплатою податків в Японії використовуються інноваційні підходи та передові технології. Один із прикладів – спеціальна комп'ютерна система, яка автоматично надсилає платникам податків нагадування через різні телефонні канали зв'язку. Зазначена ініціатива сприяє підвищенню ефективності та зручності для громадян, допомагаючи їм вчасно та точно виконувати свої податкові зобов'язання. Важливо, що японська влада активно інформує громадян і бізнес про податкові вимоги через державні програми, семінари і видавництво матеріалів для підвищення свідомості [4].

Одним з проблемних регіонів у Європі, де широко поширене ухилення від сплати податків, є Німеччина. Незважаючи на принцип співвідношення податків і державних послуг, у країні серйозні проблеми з податковим боргом. Проте, в Німеччині існують ефективні інструменти для виявлення порушень податкового законодавства. Один з них – обмін інформацією між фіскальними службами та іншими державними органами, що надходить від різних джерел, включаючи місцеве самоврядування, суди, треті сторони і ЗМІ. Особливу роль в цьому відіграє система "контрольних повідомлень", яка сприяє виявленню податкових правопорушень та злочинів.

В Китаї податкові органи мають ряд суворих заходів для виправлення ситуацій, коли платники податків не виконують свої податкові зобов'язання. Одним з таких заходів є можливість арештувати, опечатати або виставити на аукціон майно, яке неможливо розділити, коли інших активів для виконання податкових зобов'язань не вистачає.

Найсуровішими заходами є конфіскація майна, вилучення рахунків і відкликання ліцензій на підприємницьку діяльність. Згідно з китайським податковим законодавством, дохід, отриманий платником податку від несплати податків, може бути конфіскований, а рахунки закриті. Крім того, з платників податків стягують штраф у розмірі від 10 тис. до 50 тис. юанів (приблизно від 1 500 до 7 200 доларів США) [5].

Система управління податковим боргом у США відрізняється своєю акцентуацією відповідальності за сплату податків на самому платнику, а не на фіскальній службі. Ключові фактори успішності цієї системи: висока податкова культура громадян та повноваження фіскальних органів для донарахування податків.

Поза цими основними аспектами, загроза накладення санкцій на особисте майно керівників є потужним стимулом для них щодо забезпечення своєчасної сплати податків.

Отже, рівень податкового боргу у всіх досліджених країнах є значно нижчим, ніж в Україні, що вказує як на більш розвинену податкову культуру в них, так і на ефективність застосування методів управління податковим боргом. З огляду на важливість запобігання виникненню податкового боргу, слід запозичити зарубіжний досвід, зокрема, Японії, де існує державна програма, спрямована на інформування, консультування, надання правової допомоги платникам податків. Також варто розглянути передачу частини функцій зі стягнення податків приватним підприємствам, як це роблять у США, що дозволить оцінити ефективність інших суб'єктів у стягненні податкового боргу, окрім державних органів. Однак, всі ці заходи не матимуть значного впливу без формування цілісного механізму регулювання податкового боргу, який є необхідним для України.

Список використаної літератури

1. GDP (current US\$). World Bank Open Data. URL: <https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/1ff4a498/Popular-Indicators>
2. Overview of federal budgetary and financial data up to and including January 2022. URL: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Press_Room/Publications/Monthly_Report/Key_Figures/2022/2022-02-federal-budget.html
3. Офіційний сайт Державної податкової служби України. Динаміка податкового боргу. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/>
4. Тимченко О. М. Зарубіжний досвід сегментації податкових боржників та можливості його імплементації в Україні. Фінанси України. 2019. № 12. С. 20-31.
5. Волощук Р. Є. Зарубіжний досвід управління податковим боргом та його адаптація в Україні. Економіка і суспільство. 2017. № 9. С. 961-967.